

Дана тенденція може свідчити про спекулятивні мотиви з боку банків, щодо отримання кредитів рефінансування, особливо за умов їх надання за ставками нижчими від рівня інфляції.

У підсумку, заборгованість банків перед НБУ за кредитами протягом 2014 р. зросла на 33,2 млрд грн – до 113,4 млрд грн. За результатами 2015 р. зважаючи на домінування каналу овернайт, заборгованість банків скоротилася на 7,6 млрд грн – до 105,8 млрд грн.

В умова нестабільного економічного середовища та значного відтоку депозитів з банківської системи рефінансування стало чи не єдиним джерелом підтримання ліквідності банків. Водночас, надання банкам значних обсягів кредитів овернайт може свідчити про використання таких ресурсів для здійснення спекулятивних операцій на валютному ринку. В такому випадку кредити рефінансування не сприяють розширенню кредитної діяльності банківських установ. Тому, доцільність збільшення обсягів кредитів овернайт потребує додаткового обґрунтування з боку НБУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>
2. Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, затверджене Постановою Правління НБУ від 17.09.2015 р. № 615 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0615500-15>

УДК 336.71

Примостка Людмила Олександрівна,
д. е. н., професор, завідувач кафедри
менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені В. Гетьмана»

ДЕРЖАВНИЙ КАПІТАЛ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

В інфраструктурі фінансового ринку України банківський сектор залишається основним і найвпливовішим учасником, адже 93,6 % сукупних активів фінансових установ сконцентровано саме в банківській системі, тоді як страховим компаніям належить 4,15 %, а кредитним спілкам, недержавним пенсійним фондам та інститутам спільного інвестування – близько 2 %.

Як наслідок, що негативні наслідки фінансової кризи найбільше проявляються саме в банківському секторі.

Кризові явища стали каталізатором реструктуризації банківського сектору, що виявилось, насамперед, в динамічному зростанні частки державного капіталу в банківській системі України. За таких обставин актуалізуються питання щодо оптимальної частки державного капіталу в банківському секторі, яка б, з одного боку, дозволяла забезпечити фінансову стабільність банківської системи, особливо в періоди турбулентності, а з іншого – не перетворював банківську систему в інструмент реалізації політичних рішень за рахунок бюджетних коштів. Отже, на цей час питання щодо подальшого нарощування участі держави в банківському капіталі залишається відкритим. Широкої наукової дискусії вимагає й обґрунтування політики держави щодо вибору ефективних заходів підтримання стабільності банківської системи України.

Історично в банківській системі України впродовж тривалого періоду функціонувало два державних банки – ПАТ «Державний ощадний банк України» та ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України», капітал яких було сформовано з коштів державного бюджету, а державі належить 100 % статутного капіталу. Частка державних банків була незначною і на 01.01.2001 року становила 6,6 % в сукупному банківському капіталі та 11,9 % в загальних активах банківської системи. Впродовж 2001–08 років ці показники знизилися до рівня 5,3 % та 8% (на 01.01.2008 р.) відповідно, що було обумовлено нарощуванням капітальної бази та активів приватних банків. Однак, під час фінансової кризи 2008–09 років та в посткризовий період держава надала значну фінансову підтримку «Ощадбанку» та «Укррексімбанку» задля збереження стабільності всієї банківської системи. В результаті частка статутного капіталу державних банків впродовж двох років зросла більше, ніж утричі, і становила 26 %, а частка активів – 24 % (на 01.10.2015 р.).

З метою попередження банкрутства окремих банків, подолання наслідків фінансової кризи, забезпечення стабільності банківського сектору та підтримання довіри суспільства до банків уряд прийняв рішення про участь держави в рекапіталізації окремих банків. За результатами діагностичного обстеження, проведеного незалежними аудиторськими компаніями, за участю держави було реструктуризовано три банки – ОАТ АБ «Укргазбанк», ПАТ «Родовід Банк», «Акціонерний комерційний банк «Київ». Загальна сума бюджетних коштів, вкладених державою в статутний капітал цих трьох банків, склала понад 25 млрд грн. В результаті утворилася нова група – банки з істотною державною часткою (квазідержавні банки).

Аналіз структури статутного капіталу банків України з державною та приватною формами власності свідчить, що участь держави в банківському капіталі постійно і впевнено зростає (табл. 1).

Таблиця 1

Структура статутного капіталу банків України за формами власності, %*

№	Групи банків	01.01.2008	01.01.2012	01.01.2014
1	Ощадбанк, Укрексімбанк	5,3	17,98	17,46
2	Квазідержавні банки	0	15,09	13,81
3	УБРР, Держзембанк	0,17	0,055	0,13
4	Приватні банки	94,53	66,875	68,6
5	Усього	100	100	100

* розраховано автором за джерелом [1]

Якщо до фінансової кризи 2008–09рр. участь держави в сукупному капіталі банківської системи України була незначною і складала в середньому 6,08 % (1999–2007рр.), то в посткризовий період державна частка почала стрімко зростати. Так, впродовж 2009 року цей показник зріс удвічі, і склав 16,75 %. Протягом 2009–14 років частка держави в сукупному статутному капіталі банків України зросла в 6 разів, з 5,47 % (на 01.01.2008 року) до 39 % (на 01.10.2015 року). Таке стрімке зростання частки державного капіталу було продиктовано, насамперед, необхідністю підтримання фінансової стабільності банківського сектору.

Тенденцію до збільшення державної частки в банківському капіталі слід оцінити позитивно з погляду підвищення фінансової стійкості банківської системи в цілому, однак практика показує, що державні банки на завжди ефективні, а управлінські рішення нерідко приймаються під дією не економічних, а політичних чинників. Тому закономірно виникає питання щодо оптимального рівня участі держави в банківському секторі. Порівняння державної частки в банківських активах різних країн світу за даними ЄБРР показало, що цей показник варіюється в досить широкому діапазоні – від 96,3 % в Туркменії до 0 % в Литві, Естонії, Грузії, Вірменії (табл. 2).

Таблиця 2.

Участь держави в активах банківського сектору (2009р.)*

№	Країни з часткою >10%	Частка, %	№	Країни з часткою <10%	Частка, %
1	Туркменія	96,3	1	Киргизія	9,9
2	Білорусь	77,9	2	Молдова	9,1
3	Узбекистан	67,6	3	Таджикистан	7,2
4	Росія	54,2	4	Словенія	7,2
5	Азербайджан	42,5	5	Румунія	5,6
6	Туреччина	30,5	6	Хорватія	4,4
7	Латвія	19,5	7	Угорщина	3,5
8	Польща	18,3	8	Чехія	2,9
9	Сербія	16,0	9	Болгарія	2,0
10	Україна	11,5	10	Македонія	1,2

* складено за джерелами [2]

Тенденцію до збільшення кількості державних банків, які функціонують на загальних засадах і по-суті перетворюються на звичайні комерційні банки, слід охарактеризувати як несприятливу. Тому участь держави в капіталі банківської системи України слід обмежити, а подальше її нарощування визнати недоцільним.

Досвід розвинених країн і вже накопичений вітчизняний досвід свідчать, що нарощування частки державного банківського капіталу негативно впливає на якість банківських послуг, призводить до заполітизованості банківського сектору та зниження якості кредитних портфелів, провокує неконтрольоване зростання рівня ризиків. З іншого боку, державні банки орієнтовані на виконання функцій фінансового агента уряду, реалізацію соціальних програм, досягнення цілей соціально-економічного розвитку, вони користуються високою довірою у населення і є невід'ємною структурною складовою банківської системи. Тому в подальшому основну увагу слід зосередити на пошуках шляхів підвищення ефективності управління державним банківським капіталом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статистичні дані НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/>
2. Банківська система України: інституційні зміни та інновації : кол. моногр. / Л. О. Примостка, М. І. Дибя, І. В. Краснова та ін. – К. : КНЕУ, 2015. – 434 с.

УДК 336:332.72

**Прокопенко Валерія Юріївна,
д.е.н, професор, професор
кафедри соціально-
економічних дисциплін,
Харківський національний
університет внутрішніх справ**

ВПЛИВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК РИНКУ НЕРУХОМОСТІ

Аналізуючи вплив монетарної політики на ринок нерухомості корисно розглянути досвід країн, що розвиваються, передусім – постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи. Перехід до ринкової економіки, вступ до ЄС призвів до притоку до цих країн значних обсягів іноземного капіталу, який, як і в економічно-розвинених країнах, у великих об'ємах вкладався у ринок нерухомості, що призвело до буму цін і в цих державах.